

УДК 004.65:02:378.322-028.42

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРІГАННЯ ТА ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ У БІБЛІОТЕЦІ: НА ПРИКЛАДІ КОЛЕКЦІЇ МАГІСТЕРСЬКИХ ТА ДИПЛОМНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Марія МЕДВЕДЬ

*Бібліотека Закарпатського державного університету,
вул. Заньковецької, 89а, м. Ужгород, 88015, Україна, тел. (0312) 65-08-00,
ел. пошта: lib@zakdu.edu.ua*

Розглянуто процес формування електронної бази даних Diplom Zakdu, де зберігаються електронні копії найкращих дипломних і магістерських робіт, захищених у Закарпатському державному університеті від 2006 р.

Ключові слова: електронна база даних, електронна бібліотека, зберігання дипломних робіт, Закарпатський державний університет.

*“Якщо стара книгозбірня була джерелом, до якого йшли всі спрагли,
то нова – це водогін, що розносить живильну вологу по домівках”
(Мелвіл Дьюї)*

Бібліотеки – це інформаційний ресурс людства, сконцентрований у слові: статтях, книгах, патентних описах, повідомленнях, звітах про науково-дослідну роботу, результатах дисертаційних досліджень тощо. Саме їм належить значна роль у переведенні наукової інформації в електронну форму та організації доступу до неї¹.

Бібліотека Закарпатського державного університету розпочала процес комп'ютеризації бібліотечних процесів та виконання традиційних функцій із застосуванням новітніх технічних засобів у 2004 р., коли було запроваджено програмне забезпечення “УФД/Бібліотека”. Протягом шести років до програми введено близько 100 тис. бібліографічних описів документів, доступ до яких проходить через електронний каталог у бібліотеці та на сайті бібліотеки.

Завершуючи електронний опис, паралельно створюються тематичні каталоги, каталоги персоналій, каталоги-класифікатори. Найпопулярнішим засобом відбору документів став відбір за темами. При пошуку інформації велике значення надають ключовим словам, вкладеним в опис документа.

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, головною метою якого є оперативність доступу. Саме на цьому сконцентрувала увагу бібліотека ЗакДУ, розпочавши комплектування фонду електронної бібліотеки.

Фонд електронних ресурсів формується з 2005 р. Він складається з електронних підручників, які придбав навчальний заклад; власних електронних підручників та монографій, виданих за межами університету; власних електронних ресурсів, виданих видавничим центром ЗакДУ (навчально-методичні посібники, тексти лекцій, практичні

---

¹ Шемаєва Г. Електронні ресурси бібліотек України в інформаційному забезпеченні науки: стан та перспективи розвитку // *Бібліотечна планета*. – 2006. – № 4. – С. 22.

рекомендацій тощо); використання вільного доступу до електронних документів в Інтернеті; електронної бази публікацій науковців ЗакДУ та електронних книг.

Концепція посилення інформаційної діяльності включає, зокрема, питання запровадження і поширення інноваційних методів обробки і використання інформації, інтелектуалізації інформаційного забезпечення інтерактивної взаємодії структурних підрозділів книгозбірні, використання нових технологій для оперативного інформаційного обслуговування користувачів².

Для бібліотеки Закарпатського державного університету настав досить складний, але надзвичайно цікавий період продовження роботи за традиційними методами і одночасного опанування роботи з електронними ресурсами та включення їх до своїх колекцій на правах повноцінної складової, відпрацювання методики та технології управління ними. Такою інновацією сміливо можна вважати створення бази даних "Електронні магістерські та дипломні роботи студентів ЗакДУ".

У 2006 р. згідно з наказом по університету "Про створення електронного банку магістерських та дипломних робіт в бібліотеці ЗакДУ" та керуючись Законом України "Про вищу освіту" і Положенням про організацію навчального процесу, з метою підвищення рівня якості виконання магістерських і дипломних робіт та розширення інформаційної бази бібліотеки ЗакДУ, розпочалося формування цієї бази даних. Для цього навчальна частина університету підготувала розпорядження завідувачам випускаючих кафедр про забезпечення передачі кращих електронних копій (оцінка яких відповідає критерію "відмінно") до бібліотеки. У свою чергу, директор бібліотеки та навчально-науковий інститут інформаційних технологій та дистанційного навчання розробили порядок формування та використання електронного банку даних дипломних і магістерських робіт. Обов'язковою умовою роботи бібліотеки є ведення журналу обліку електронних копій дипломних та магістерських робіт студентів.

Враховуючи вільний доступ (без права копіювання) до цих електронних ресурсів, а також питання дотримання авторського права за умови накопичення та доступу до наукових досліджень, що відтворені в кожній з тем дипломної чи магістерської роботи, бібліотека виступає гарантом захисту авторського права студента. Тому другою умовою передачі роботи до бібліотеки є підписання авторського акту (акт захисту об'єкту права інтелектуальної власності) між бібліотекою та дослідником дипломної/магістерської теми. Автор роботи укладає авторський акт, у якому повідомляє про добровільну передачу електронної копії дипломної/магістерської роботи на електронному носії з метою поповнення фонду бібліотеки ЗакДУ і дає згоду на використання цієї роботи читачами бібліотеки (перегляд-читання, посилення на неї), без права копіювання та друкування. Ця праця є інтелектуальною власністю автора і охороняється відповідно до норм чинного законодавства України – Закону України "Про авторське право і суміжні права". Бібліотекарі чітко знають про існуючі договірні обмеження та відповідальність за їх недотримання. Авторський акт забороняє певне застосування електронних документів. Ці електронні дослідження не надходять до фонду бібліотеки як фізичні об'єкти – до них лише надається віртуальний доступ у межах читальної зали бібліотеки. Віддалений доступ до електронних (дипломних/магістерських) робіт категорично заборонено. Бібліотека визначає систему технічного захисту ресурсу та доступ користувача.

² Риб'янцева І. Стратегія розвитку Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького // *Бібліотечна планета*. – 2004. – № 3. – С. 7.

Перед переданням електронної дипломної чи магістерської роботи до бази студент отримує “Рекомендації щодо порядку підготовки та подання електронного варіанту дипломної/магістерської роботи до бібліотеки університету”, які містять наступні вимоги:

1. Електронний варіант тексту дипломної чи магістерської роботи подається до бібліотеки університету на компакт-диску у вигляді файлу `diplom_Ivanov_2011` або `magister_Ivanov_2011`, структура якого повністю відповідає друкованому варіантові роботи з обкладинкою включно. Робота подається як файл для Microsoft Word for Windows у форматі RTF у незаархівованому вигляді;

2. Відомості про автора роботи та анотація подаються у вигляді файлу, з назвою `notes_Ivanov_2011`, у якому має бути подана така інформація:

- прізвище, ім'я, по-батькові студента (магістра);
- назву дипломної чи магістерської роботи;
- факультет;
- спеціальність;
- відомості про наукового керівника (прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада);
- кількість статей та тез доповідей, опублікованих за темою дипломної чи магістерської роботи;
- анотацію роботи обсягом 1500–1700 знаків, для магістерських робіт – анотацію іноземною мовою;
- ключові слова (щонайменше чотири).

3. Файл `Ivanov_2011` набирається в текстовому редакторі Microsoft Word для Windows (версія – не нижче Word 97) у кирилізованому шрифті Times New Roman, розмір шрифту 12;

4. Якщо дипломна/магістерська робота має прикладний характер і її результатом є певний продукт (комп'ютерна програма), або якщо структура роботи включає додатки, то вони подаються у вигляді файлу (або папки) з ім'ям `dotatok_Ivanov_2011`.

Конкретність рекомендаційних даних допомагає працівникам бібліотеки у вирішенні питань уніфікації, каталогізації, інвентаризації, зберігання, бібліографічного обліку, організації обслуговування користувачів, а також полегшує наукову обробку електронних документів.

З метою збереження електронних копій дипломних та магістерських робіт запис здійснюють на CD-R. З нього працівники бібліотеки копіюють файли на сервер, створюючи ЕБ `Diplom Zakdu`. Бібліографічні описи електронних дипломних та магістерських робіт заносять до каталогу документів та бібліотечного фонду програми “УФД/Бібліотека”, відповідно УДК та ББК прив'язують до каталогів тем. Особливе значення надається ключовим словам та анотації дипломних досліджень. Оригінали (CD-R) зберігаються в бібліотеці університету як страховий фонд. Від травня 2006 р. до ЕБ `Diplom Zakdu` передано 1106 електронних копій дипломних та магістерських робіт.

Створення електронної колекції дипломних та магістерських робіт – це масив наукових досліджень студентів-випускників ВНЗ, який використовується в бібліотеці тільки для забезпечення навчального процесу.

Переваги ЕБ `Diplom Zakdu` полягають у наповненні електронної бази повнотекстових документів, створенні відкритого доступу до наукової інформації, пропаганді наукових досліджень, обміні інформацією, доповненні загального фонду бібліотеки, вирішенні питання браку площ для зберігання фонду, формуванні нового іміджу бібліотеки та стимулюванні наукових досліджень.

THE ISSUES OF STORAGE AND PROTECTION OF ELECTRONIC DOCUMENTS IN A LIBRARY: CASE STUDY OF THE COLLECTION OF MASTER'S THESES AND GRADUATION PAPERS OF THE STUDENTS OF ZAKARPATTIA STATE UNIVERSITY

Maria MEDVED'

*Library of Zakarpattia State University,
89a, Zan'kovets'ka Str., Uzhhorod, 88015, Ukraine, tel. (0312) 65-08-00,
e-mail: lib@zakdu.edu.ua*

The article describes the process of formation of a "Diplom Zakdu" electronic database which keeps the electronic copies of the best graduation papers and master's theses defended at Zakarpattia State University since 2006.

Keywords: electronic database, electronic library, storage of graduation papers, Zakarpattia State University.

ПРОБЛЕМЫ ХРАНЕНИЯ И ЗАЩИТЫ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКУМЕНТОВ В БИБЛИОТЕКЕ: НА ПРИМЕРЕ КОЛЛЕКЦИИ МАГИСТЕРСКИХ И ДИПЛОМНЫХ РАБОТ СТУДЕНТОВ ЗАКАРПАТСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

Мария МЕДВЕДЬ

*Библиотека Закарпатского государственного университета,
ул. Заньковецкой, 89а, г. Ужгород, 88015, Украина, тел. (0312) 65-08-00,
эл. почта: lib@zakdu.edu.ua*

Рассмотрен процесс формирования электронной базы данных Diplom Zakdu, где хранятся электронные копии лучших дипломных и магистерских работ, защищенных в Закарпатском государственном университете с 2006 г.

Ключевые слова: электронная база данных, электронная библиотека, хранение дипломных работ, Закарпатский государственный университет.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2011

Прийнята до друку 18.04.2011